

RB-0761

Second Year B. Sc. Examination

April / May - 2010

Mathematics : Paper - III

(Old Course)

Time : 3 Hours]

[Total Marks : 105

સૂચના :

(૧)

નીચે દર્શાવેલ નિશાનીવાળી વિગતો ઉત્તરવહી પર અવશ્ય લખવી.
Fillup strictly the details of signs on your answer book.

Name of the Examination :
S.Y. B.Sc.

Name of the Subject :
MATHEMATICS - 3 (OLD)

Subject Code No. : 0 7 6 1 Section No. (1, 2,.....) : NIL

Seat No. :

Student's Signature

- (૨) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ છ પ્રશ્નો છે.
(૩) બધા જ પ્રશ્નોનાં ઉત્તર આપો.
(૪) સામાન્ય સંકેતોને અનુસરો.

૧ (અ) માગ્યા પ્રમાણે લખો :

૧૦

(૧) વિધેય $f(x, y) = \frac{x^2 - y^2}{x^2 + y^2}$; $(x, y) \neq (0, 0)$ માટે $xf_x + yf_y$ ની કિંમત મેળવો.

(૨) કિંમત શોધો : $\int_0^2 \int_0^4 (x^2 + y^2) dx dy$

(૩) વિધેય $f(x) = \tan x$, $\frac{\pi}{2} < x < \frac{\pi}{2}$ માટે વિસ્તાર શોધો.

(૪) સાબિત કરો કે શ્રેણી $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ નું લક્ષ 1 છે, જ્યાં $S_n = 1$.

(૫) શ્રેણી $\left\{\sin \frac{n\pi}{2}\right\}_{n=1}^{\infty}$ નું સુપિરીયર લક્ષ શોધો.

(બ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપો :

૫

- (૧) દ્વિયલ સમપરિમાણ વિધેયની વ્યાખ્યા આપો.
(૨) 2, 1, 4, 3, 6, 5, 8, 7,..... શ્રેણી માટે S_n નું સૂત્ર લખો.
(૩) દોલનશીલ શ્રેણીની વ્યાખ્યા એક ઉદાહરણ સહિત આપો.
(૪) દ્વિયલ વિધેયનાં લક્ષની વ્યાખ્યા આપો.
(૫) ગણ્ય ગણની વ્યાખ્યા આપો.

- ૨ (અ) જો $\phi(x)$ એ બિંદુ $(a, \phi(a)) = (a, b)$ આગળ સતત હોય અને $\lim_{(x,y) \rightarrow (a,b)} f(x,y)$ નું પણ અસ્તિત્વ છે અને જો તેની કિંમત l હોય તો સાબિત કરો કે $\lim_{x \rightarrow a} f(x, \phi(x))$ નું પણ અસ્તિત્વ છે અને તેની કિંમત l છે.
- (બ) વ્યાખ્યાનો ઉપયોગ કરી f_x અને f_y ની કિંમત બિંદુ $(x, y) = (2, 1)$ આગળ મેળવો.

$$\text{જ્યાં } f(x, y) = \frac{x-y}{x+y}, \quad x+y \neq 0$$

$$= 0, \quad x+y = 0$$

- (ક) જો $z(x+y) = x^2 + y^2$ હોય તો સાબિત કરો કે

$$\left(\frac{\partial z}{\partial x} - \frac{\partial z}{\partial y} \right)^2 = 4 \left(1 - \frac{\partial z}{\partial x} - \frac{\partial z}{\partial y} \right)$$

અથવા

- ૨ (અ) પ્રચલિત સંકેતોમાં સાબિત કરો કે $\frac{dz}{dt} = \frac{\partial z}{\partial x} \cdot \frac{dx}{dt} + \frac{\partial z}{\partial y} \cdot \frac{dy}{dt}$
- (બ) જો $u = \tan^{-1} \frac{x^3 + y^3}{x+y}; x+y \neq 0$ હોય તો સાબિત કરો કે
- (૧) $x \frac{\partial u}{\partial x} + y \frac{\partial u}{\partial y} = \sin 2u$
- (૨) $x^2 \frac{\partial^2 f}{\partial x^2} + 2xy \frac{\partial^2 f}{\partial x \partial y} + y^2 \frac{\partial^2 f}{\partial y^2} = \sin 4u - \sin 2u$
- (ક) વિધેય $f(x, y)$ નું બિંદુ $(1, 1)$ આગળ સાતત્ય ચર્ચો.

$$\text{જ્યાં } f(x, y) = \frac{x^2 + y^2}{x+y}, \quad x+y \neq 0$$

$$= 1, \quad x+y = 0$$

- ૩ (અ) દ્વિચલ વિધેયનાં આંત્રિક મૂલ્યો મેળવવા માટેની આવશ્યક શરત લખો અને સાબિત કરો.
- (બ) જો $u_1 = \frac{x_2 x_3}{x_1}, u_2 = \frac{x_1 x_3}{x_2}, u_3 = \frac{x_1 x_2}{x_3}$ હોય તો સાબિત કરો કે
- $$J(u_1, u_2, u_3) = 4.$$

(ક) દર્શાવો કે $e^{ax+by} = 1 + (ax+by) + \frac{(ax+by)^2}{2!} + \frac{(ax+by)^3}{3!} + \dots$ ૬

અથવા

૩ (અ) દ્વિચલ વિધેય માટે ટેયલરનું પ્રમેય લખો અને સાબિત કરો. ૬

(બ) વિધેય $f(x, y) = x^3 + y^3 - 3x - 12y + 5$ નાં આંત્યિક મૂલ્યો શોધો. ૬

(ક) જો $x + y + z = u$, $y + z = uv$, $z = uvw$ હોય તો $\frac{\partial(x, y, z)}{\partial(u, v, w)}$ ૬
મેળવો.

૪ (અ) જો $f: A \rightarrow B$ અને $X, Y \subset B$ હોય તો દર્શાવો કે ૬

$$f^{-1}(X \cup Y) = f^{-1}(X) \cup f^{-1}(Y)$$

(બ) જો $f(x) = \log x$; $0 < x < \infty$ અને $A = [1, 2]$; $B = [0, 1]$ હોય તો ૬

$$f^{-1}(A), f^{-1}(B), f^{-1}(A \cup B), f^{-1}(A \cap B), f^{-1}(A) \cup f^{-1}(B)$$

અને $f^{-1}(A) \cap f^{-1}(B)$ શોધો.

(ક) $f(x, y) = \frac{y^2}{x^3}$ નું $(x-1)$ અને $(y+1)$ ના દ્વિતીય ઘાત સુધીના ઘાતાંક ૬
સ્વરૂપે વિસ્તરણ કરો.

અથવા

૪ (અ) જો $A_1, A_2, A_3, \dots$ ગણ્ય ગણો હોય તો સાબિત કરો કે $\bigcup_{n=1}^{\infty} A_n$ ૬
પણ ગણ્ય ગણ છે.

(બ) $\iint_S (6-x-y) dx dy$ ની કિંમત શોધો જ્યાં ૬

$$S = \{(x, y) : x \geq 0, y \geq 0, x + y \leq 6\}$$

(ક) દ્વિગુણી સંકલ $\int_1^2 \int_{1/x}^x xy dx dy$ ની કિંમત ચલોનો ક્રમ બદલીને મેળવો. ૬

૫ (અ) જો શ્રેણીઓ $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ અને $\{t_n\}_{n=1}^{\infty}$, ∞ ને અપસારી હોય તો સાબિત ૬

કરો કે $\{S_n + t_n\}_{n=1}^{\infty}$ અને $\{S_n t_n\}_{n=1}^{\infty}$ પણ ∞ ને અપસારી છે.

(બ) પરવલયો $y^2 = 4(3-x)$ અને $y^2 - 4(x-1)$ વચ્ચે ઘેરાયેલા પ્રદેશનું ક્ષેત્રફળ શોધો. ૬

(ક) જો $f: A \rightarrow B$ અને f નો વિસ્તાર અગણ્ય હોય તો સાબિત કરો કે f નો પ્રદેશ પણ અગણ્ય છે. ૬

અથવા

૫ (અ) સાબિત કરો કે ગણ $[0, 1]$ અગણ્ય છે. ૬

(બ) જો વાસ્તવિક સંખ્યાઓની શ્રેણી $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ અભિસારી હોય તો સાબિત કરો કે સિમિત છે. ૬

(ક) $N \in I^+$ એવા શોધો કે જેથી. ૬

$$n \geq N \Rightarrow \text{(i) } \left| \frac{2n}{n+3} - 2 \right| < \frac{1}{5} \quad \text{(ii) } \frac{1}{\sqrt{n+3}} < 0.03$$

૬ (અ) સિમિત શ્રેણીની વ્યાખ્યા આપો અને સાબિત કરો કે ઉર્ધ્વસિમિત વધતી શ્રેણી અભિસારી છે. ૬

(બ) જો વાસ્તવિક સંખ્યાઓની શ્રેણી $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$, $L \neq 0$ અભિસારી હોય તો સાબિત કરો કે $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{S_n} = \frac{1}{L}$. ૬

(ક) જો $n \in I$ માટે $S_n = \left(\frac{1 \cdot 3 \cdot 5 \cdot \dots \cdot (2n-1)}{2 \cdot 4 \cdot 6 \cdot \dots \cdot (2n)} \right)$ હોય તો સાબિત કરો કે $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ અભિસારી છે. ૬

અથવા

૬ (અ) જો વાસ્તવિક સંખ્યાઓની શ્રેણી $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ અભિસારી હોય તો સાબિત કરો કે તે કોશી શ્રેણી છે. ૬

(બ) જો $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ વાસ્તવિક સંખ્યાઓની શ્રેણી હોય અને દરેક $n \in I$ માટે ૬

$$\text{જો } S_n = a_1 + a_2 + \dots + a_n \text{ અને } t_n = |a_1| + |a_2| + \dots + |a_n|.$$

જો $\{t_n\}_{n=1}^{\infty}$ કોશી શ્રેણી હોય તો સાબિત કરો કે શ્રેણી $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ પણ કોશી છે.

(ક) સાબિત કરો કે, $\left\{ n - \frac{1}{n} \right\}_{n=1}^{\infty}$ નું લક્ષ અસ્તિત્વ ધરાવતું નથી. ૬

ENGLISH VERSION

- Instructions :** (1) As per the instruction no. 1 of page no. 1.
(2) There are six questions in this question paper.
(3) Answer all the questions.
(4) Follow usual notations.

1 (a) Do as directed : 10

(1) Find the value of $xf_x + yf_y$ for the function

$$f(x, y) = \frac{x^2 - y^2}{x^2 + y^2}; (x, y) \neq (0, 0).$$

(2) Evaluate : $\int_0^2 \int_0^4 (x^2 + y^2) dx dy$.

(3) Find the range of $f(x) = \tan x, \frac{\pi}{2} < x < \frac{\pi}{2}$.

(4) Prove that the sequence $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ where $S_n = 1$ has a limit 1.

(5) Find limit superior of the sequence $\left\{ \sin \frac{n\pi}{2} \right\}_{n=1}^{\infty}$.

(b) Answer the following questions : 5

- (1) Define homogeneous function of two variables.
- (2) Write a formula for S_n of 2, 1, 4, 3, 6, 5, 8, 7, ...
- (3) Define an oscillating sequence with one illustration.
- (4) Define limit of a bivariate function.
- (5) Define a countable set.

2 (a) Let $\phi(x)$ be a continuous function at the point 6

$(a, \phi(a)) = (a, b)$ and $\lim_{(x, y) \rightarrow (a, b)} f(x, y)$ exists and if its value is l then prove that $\lim_{x \rightarrow a} f(x, \phi(x))$ also exists and its value is l .

(b) Using definitions find f_x and f_y at the point 6

$$(x, y) = (2, 1) \text{ where } f(x, y) = \frac{x - y}{x + y}, \quad x + y \neq 0 \\ = 0, \quad x + y = 0$$

- (c) If $z(x+y) = x^2 + y^2$ then prove that 6

$$\left(\frac{\partial z}{\partial x} - \frac{\partial z}{\partial y}\right)^2 = 4\left(1 - \frac{\partial z}{\partial x} - \frac{\partial z}{\partial y}\right)$$

OR

- 2 (a) In usual notations prove that 6

$$\frac{dz}{dt} = \frac{\partial z}{\partial x} \cdot \frac{dx}{dt} + \frac{\partial z}{\partial y} \cdot \frac{dy}{dt}$$

- (b) If $u = \tan^{-1} \frac{x^3 + y^3}{x+y}$; $x+y \neq 0$ then prove that 6

$$(1) \quad x \frac{\partial u}{\partial x} + y \frac{\partial u}{\partial y} = \sin 2u$$

$$(2) \quad x^2 \frac{\partial^2 f}{\partial x^2} + 2xy \frac{\partial^2 f}{\partial x \partial y} + y^2 \frac{\partial^2 f}{\partial y^2} = \sin 4u - \sin 2u$$

- (c) Discuss the continuity of $f(x, y)$ at the point $(1, 1)$ 6

$$\text{where } f(x, y) = \frac{x^2 + y^2}{x+y}, \quad x+y \neq 0$$

$$= 1, \quad x+y = 0$$

- 3 (a) State and prove necessary conditions for a bivariate function to have extreme values. 6

- (b) If $u_1 = \frac{x_2 x_3}{x_1}$, $u_2 = \frac{x_1 x_3}{x_2}$, $u_3 = \frac{x_1 x_2}{x_3}$ then prove that 6

$$J(u_1, u_2, u_3) = 4.$$

- (b) Show that $e^{ax+by} = 1 + (ax+by) + \frac{(ax+by)^2}{2!} + \frac{(ax+by)^3}{3!} + \dots$ 6

OR

- 3 (a) State and prove Taylor's theorem for a bivariate function. 6

- (b) Find the extreme values of $f(x, y) = x^3 + y^3 - 3x - 12y + 5$. 6

- (c) If $x+y+z = u$, $y+z = uv$, $z = uvw$ then find $\frac{\partial(x, y, z)}{\partial(u, v, w)}$. 6

- 4 (a) If $f: A \rightarrow B$ and $X, Y \subset B$ then show that 6
 $f^{-1}(X \cup Y) = f^{-1}(X) \cup f^{-1}(Y)$
- (b) If $f(x) = \log x; 0 < x < \infty$ and taking $A = [1, 2]; B = [0, 1]$ 6
 Find $f^{-1}(A), f^{-1}(B), f^{-1}(A \cup B), f^{-1}(A \cap B), f^{-1}(A) \cup f^{-1}(B)$
 and $f^{-1}(A) \cap f^{-1}(B)$.
- (c) Expand $f(x, y) = \frac{y^2}{x^3}$ into the series expansion form 6
 upto the second order terms in the powers of $(x-1)$
 and $(y+1)$.

OR

- 4 (a) If $A_1, A_2, A_3, \dots$ are countable sets then prove that 6
 $\bigcup_{n=1}^{\infty} A_n$ is countable.
- (b) Evaluate $\iint_S (6-x-y) dx dy$ where 6
 $S = \{(x, y) : x \geq 0, y \geq 0, x + y \leq 6\}$
- (c) Evaluate the double integral $\int_1^2 \int_{1/x}^x xy dx dy$ after 6
 changing the order of integration.
- 5 (a) If $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ and $\{t_n\}_{n=1}^{\infty}$ are sequences of real 6
 numbers that diverges to ∞ then prove that $\{S_n + t_n\}_{n=1}^{\infty}$
 and $\{S_n t_n\}_{n=1}^{\infty}$ also diverges to ∞ .
- (b) Find the area enclosed between two parabolas 6
 $y^2 = 4(3-x)$ and $y^2 = 4(x-1)$.
- (c) If $f: A \rightarrow B$ and the range of f is uncountable 6
 then prove that the domain of f is uncountable.

OR

- 5 (a) Prove that the set $[0, 1]$ is uncountable. 6
- (b) If $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ is a convergent sequence of real numbers then prove that it is bounded. 6
- (c) Find $N \in I^+$ such that 6
- $$n \geq N \Rightarrow \text{(i) } \left| \frac{2n}{n+3} - 2 \right| < \frac{1}{5} \quad \text{(ii) } \frac{1}{\sqrt{n+3}} < 0.03$$
- 6 (a) Define a bounded sequence and prove that a non-decreasing sequence which is bounded above is convergent. 6
- (b) If $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ is a sequence of real numbers which converges to $L \neq 0$ then prove that $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{S_n} = \frac{1}{L}$. 6
- (c) For $n \in I$ let $S_n = \left(\frac{1 \cdot 3 \cdot 5 \cdot \dots \cdot (2n-1)}{2 \cdot 4 \cdot 6 \cdot \dots \cdot (2n)} \right)$ then prove 6
- that $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ is convergent.

OR

- 6 (a) If $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ is a convergent sequence of real numbers then prove that it is Cauchy. 6
- (b) Let $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ be a sequence of real numbers and for each $n \in I$ let $S_n = a_1 + a_2 + \dots + a_n$ and $t_n = |a_1| + |a_2| + \dots + |a_n|$. Then prove that if $\{t_n\}_{n=1}^{\infty}$ is a Cauchy sequence then the sequence $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ is also Cauchy. 6
- (c) Prove that $\left\{ n - \frac{1}{n} \right\}_{n=1}^{\infty}$ does not have a limit. 6